

BÚCSÚZÁS KÉT JÓ BARÁTTÓL

Farkas L. Gyula

Szeged

*A halál az élettel együtt jár, nincs korhatár,
egy hűvös hajnalon megvár.
Gyengéden átölel és nincs tovább,
csak könny és fájdalom.*

Az ember életében csak két biztos pont van: a születés és a halál. Ami a kettő között van, minden bizonytalan. S bár tudjuk, hogy minden megszületett ember egyszer meghal, mégis nehezen tudjuk túltenni magunkat egy hozzánk közelálló rokon, barát, kolléga elvesztésén. Különösen érdekes ez az antropológus életében, aki naponta fogja kezében korábban elhunyt emberek maradványait, és nehezen túlélhető esemény az, amikor közvetlen hozzátartozóról van szó.

Amikor a kecskeméti református temető egy részét felszámolták, mert a város terjeszkedése ezt megkívánta, lehetővé vált, hogy aki a hozzátartozója maradványait meg akarja menteni, exhumáltathatja őket, és az újonnan kijelölt temetőben helyezhetik el a feltárt csontokat. Ekkor nekem kellett jelen lennem, megélnem, hogy a csak tizenegynéhány évvel korábban 30 éves korában meghalt nővérem felszínre hozott csontjait, koponyáját a kezembe adják. Nem kívánom senkinek azt az érzést, jóllehet már addig is nagyon sok csontvázat vizsgáltam. Hasonlóan nehezen túlélhető érzés fogott el, akkor is, amikor ez év elején két közeli kolléga, barát halálának híreről kaptam értesítést, akkor, amikor engem is elért az eltávozás közelsége. Ez 90 éven túl már nagyon érzékenyen érinti az embert.

Ez az oka annak, hogy most, amikor két elvesztett kollégánkról kívánok megemlékezni, akkor nem a szokványos nekrológot akarom elmondani, hanem – mint ahogyan a megemlékezésem címe is jelzi – két baráttól szeretnék nyilvánosan búcsút venni. Teszem ezt ezért, mert azonkívül, hogy négyünknek (Henkey, Gyenis, Dezső, Farkas) azonos a keresztnévünk és azonos a szakterületünk, talán sorsszerű az is, ami ezen kívül összekötött bennünket, hogy mind a négyen meg kellett éljük évtizedek óta jóban, rosszban velünk élő feleségeink halálát. Ugye milyen szép ez a magyar szó, hogy feleség, amely kifejezi, hogy a nő házaspár egyik fele.

Jóllehet tudtuk, hogy betegségekkel küzd Gyenis Gyula, mégis meglepett a hír, hogy 2023. január 21-én reggel fél nyolckor elhagyott bennünket egy kiváló oktató, kutató és sok ember jó kollégája, egyetemi hallgatók százainak tanárja. Munkását arra nálamnál jogosultabbak minden bizonnyal ismertetik. Én most, mint barátról szeretnék megemlékezni. Megköszönni jó tanácsait, mindig határozott, szigorúnak tűnő jóindulatú észrevételeit.

Ez a köszönet már nem talál halló fülekre, mert földi maradványai nem válaszolhatnak. Nem köszönhetjük egymást, mint eddig születés- és névnapkor, húsvétkor, karácsonykor, újévkor. De a lelke, az örökké élni fog. Nem tudom, hogy hívó volt-e vagy sem, de kereste a földi élet létszámú élőlényének, az embernek az eredetét, kutatta a mai magyarság fiatalabb és idősebb tagjainak antropológiai jellemzőit.

És most, amikor ezeket leírom, biztos vagyok abban, hogy lélekben meghallja, még akkor is, ha már nem tud rá válaszolni. Tragikus volt az életének egy szakasza. Elvesztette első feleségét, és talán ez volt az oka annak, hogy nem tudta akadémiai doktori értekezésével megkoszorúzni életének eredményeit. Örömmel tölt el az a tudat, hogy részese lehettem annak az eseménynek, amikor megkapta egyetemi tanári kinevezését.

Most már, mint a legidősebb magyar biológiai antropológus emlékezem barátságunkra, azzal a tudattal, hogy, ha testben többé már nem, de lélekben találkozni fogunk.

Gyula, Te vezetted be azt a szokást, amely visszatükrözi nemes gondolataidat, hogy folyóiratunkban mindig megemlékezünk az élők közül eltávozó kollégáinkról. Nem gondoltam, hogy én leszek az, aki majd az általad bevezetett szokást éppen Rólad fogom folytatni. Gyulám, kedves barátom, adjon az Isten lelkednek örök nyugalommal, és várjál, mert találkozni fogunk!

2023. február 6-án ismét egy gyászír érkezik. Hosszabb betegeskedés után fejezte be életútját Dezső Gyula. Halálhírét kórházi ágyamon kaptam. Ismét elhagyott egy jó barát.

Vele 1950-ben ismerkedtem meg. Akkor még nem gondolhattam, hogy kialakulóban lévő barátságunk 73 évig fog tartani. A sok vizsgaélmény, terepgyakorlat, katonáskodás mellett Bartucz Lajos professzor speciálkollégiumán alakult ki közöttünk egy életre szóló barátság.

A speciálkollégium 16 fős hallgatóságából csak ketten köteleztük el magunkat az antropológia mellett. Ő egyetemi tanulmányait követően csak rövid ideig dolgozott az Embertani Társaságban. Majd nyugdíjazásáig a Magyar Tudományos Akadémia Biológiai Osztályának volt a titkára. Kevés publikációja van. A magyar antropológia érdekében kifejtett tevékenysége sokkal többet jelentett. Neki köszönhető, hogy amikor az Embertani Társaságban három kiváló antropológusunk között kezdett elmérgesedni a légkör, és Bartucz Lajost a budapesti tanszékre nevezték ki, közreműködésével, javaslattevével Nemeskéri Jánost a debreceni, Lipták Pált a szegedi Embertani Tanszékre nevezték ki, Tóth Tibor pedig maradt az Embertani Társaság vezetője. Így vette elejét a kialakuló szakmai torzalkodásnak. Többször tett javaslatot a Biológia Osztály elnökeinek az antropológusok külföldi utazásainak anyagi támogatására, ezzel is elősegítve a szakterület külföldi kapcsolatait. Elősegítette hazai kongresszusok megszervezését. Jelentős szerepe volt a székesfehérvári úgynevezett királysírok és barguzini ál-Petőfi lelet tanulmányozására szervezett akadémiai bizottságok létrehozásában.

Ő elméleti ember volt. Mint főtanácsos ment nyugdíjba, de nehezen tudta elviselni, hogy a korábbihoz hasonlóan többé már nem vehet aktívan részt a tudományos közéletben. Feleségének halála csak elmélyítette magányosságát. Utolsó éveiben szellemileg is kezdett összeroppanni.

Dezső Gyulával sokat vitatkoztunk aktuális kérdésekről, de soha nem volt közöttünk harag. Mindig a szakterület iránti elkötelezettsége vezette vitánkat.

Nem gondoltam, hogy rövid időn belül két jó barától kell búcsút vennem. Most már, mint a legidősebb élő magyar biológiai antropológus kívánok nekik örök nyugalommal, bízva abban, hogy lelkeink találkozni fognak. Nyugodjatok békében barátaim!

Farkas L. Gyula

Felhasznált irodalom

- Farkas, L.Gy. (2000): Dr.Gyenis Gyula. *Anthropologiai Közlemények*, 41: 9–10.
Farkas, L.Gy. (2017): Dezső Gyula köszöntése. *Anthropologiai Közlemények*, 58: 111–112.
Farkas, L.Gy., Dezső, Gy. (1994): *A magyar antropológia története a kezdettel napjainkig*. JatePress, Szeged. pp. 75, 80.
Hermann, P. (1996, Szerk.): *Magyar és nemzetközi ki kicsoda*. Gyoma. pp. 378.
Szluka, E., Schneider, L. (1988, Szerk.): *Ki kicsoda II*. OMIKK, Budapest. pp. 136.